

boek. Uiteindelijk wisten ze hem te overmeesteren door een zwaard in zijn bek te steken. Uit zijn gekwijn ontstond de rivier Ván (“hoop”)¹⁴³.

Bijbel

We schreven reeds dat een van de argumenten dat de wolf een negatief beeld heeft gekregen kwam omdat dit in de Bijbel zo zou zijn afgeschilderd. De wolf wordt een twaalfal keren genoemd in de Bijbel. Het betreft in alle gevallen de Arabische wolf (*Canis lupus arabs*), de Indische wolf (*Canis lupus pallipes*), en mogelijk de Europese wolf (*Canis lupus lupus*). De eerste twee genoemde soorten leven ook nu nog in Israël en omgeving. Israël heeft vanwege haar ligging ook nu nog een zeer divers landschap. In het noorden op de Golanhoogte is een gebied vol met weiden en bij uitstek geschikt voor vee. Reeds in Bijbelse tijden had men het over de koeien van Basan (het stamboekvee uit die tijd) die hier werden geweid. Ten noorden waren de uitgestrekte cederbossen van de Libanongebirge. Het was dit gebied waar de Indische wolf rondzwierf. In het zuiden heb je de verschillende soorten woestijnen, die zich zuidoostelijk uitstrekken tot diep in Saoedi-Arabië, terwijl meer westelijk overgaan in de Sinaï-woestijn. Hoewel op het eerste gezicht het een troosteloos gebied lijkt is er door de periodieke regenval en oases voldoende vegetatie voor de vele gazellen en ibexen. Sinds mensenheugenis leefden hier ook bedoeïenen die hier hun kudden kleinvee weidden en is tevens het jachtgebied van de Arabische wolf.

Omdat er voor de kudden kleinvee relatief weinig voedsel is, maakten de bedoeïenen of hun herders lange tochten van soms honderden kilometers. In de tussentijd leefden ze van wat ze onderweg tegenkwamen en werd het kleinvee ‘s nachts in kleine kralen, soms niet meer dan een kring van lage stenen opgesloten. Constant waren ze beducht op aanvallen van wilde dieren die daar waren, waaronder – naast de wolf – panters, leeuwen en beren. Het is in deze context dat we een van de meest bekende en tegelijk ook weinige positieve teksten "*de wolf zal met het lam verkeren*"¹⁴⁴ moeten lezen. Een paradijselijk toekomstig beeld, waarin het volk Israël een toestand van totale vrede wordt beloofd. Voor de toenmalige lezer een zeer duidelijke metafoor daar als de wolf op jacht is hij vaak aan '*surplus killing*' doet¹⁴⁵. De herders hadden als taak om dan in te grijpen, maar omdat dit levensgevaarlijk was kon het gebeuren dat ze zelf op de vlucht sloegen. Vandaar dat een opmerking als "*de huurling en wie geen herder is, die de schapen niet tot eigendom heeft, ziet de wolf komen en laat de schapen in de steek en vlucht; en de wolf grijpt ze en drijft de schapen uiteen*"¹⁴⁶ toen zeer reëel was.

Het is vanwege deze surplus killing dat slechte koningen en regeringsleiders met wolven worden vergeleken¹⁴⁷. Terwijl dit bloederige schrikbeeld indirect ook wordt aangehaald als wordt gezegd dat christenen "*als schapen in het midden der wolven*" worden gestuurd¹⁴⁸, terwijl het binnen-

143 Wikipedia, [Fenrir](#).

144 [Jesaja 11:6](#); [65:25](#).

145 Zie het hoofdstuk [Surplus killing](#) waar hier dieper op ingegaan wordt.

146 [Johannes 10:12](#).

147 [Ezechiël 22:27](#); [Sefanja 3:3](#).

148 [Mattheüs 10:16](#); [Lukas 10:3](#).

dringen van een wolf in een groep schapen – de wolf in schaapskleren – voor hij toeslaat ook als vergelijking wordt genoemd¹⁴⁹. Ook op hedendaagse beelden zie je dat een wolf met veel gemak een kudde kan binnendringen alvorens hij begint te doden.

Vanwege de hitte overdag, die in de zomer tot boven de 40 graden kan zijn, jaagt de wolf bij voorkeur in de schemering of in de nacht omdat vanwege de relatieve koelte dan de meeste dieren actief zijn. Vandaar dat de profeten Habakuk en Sefanja spreken over de "*wolven van de avond*"¹⁵⁰ en van Benjamin wordt gezegd dat hij "*zal [als] een wolf verscheuren; des morgens zal hij roof eten, en des avonds zal hij buit uitdelen*"¹⁵¹.

Een laatste vermelding vinden we bij de profeet Jeremia die verkondigt dat de goddelozen door allerlei roofdieren, waaronder de wolf, gegrepen zullen worden¹⁵². Bekende beelden die ook gebruikt worden door andere schrijvers als teken van de chaos die zal ontstaan nadat er een oorlog is geweest. Ook in Europa zijn na diverse oorlogen er vele wolvenplagen geweest en waar we het later over zullen hebben.

We zien dan ook dat de Bijbel een realistisch beeld geeft van het gedrag van de wolf. Nergens zien we dat de wolf de duivel is of daarmee wordt vergeleken, zoals sommigen beweren¹⁵³. Wel dat slechte leiders met wolven worden vergeleken. We zien dan ook dat ook in later tijden slechte (geestelijke) leiders hierom met wolven worden vergeleken, maar nergens lees je dat dit de reden is dat men een hekel had met wolven. Dit wordt bevestigd dat mensen vaak werden vernoemd naar dieren en ook naar de wolf¹⁵⁴ en blijkbaar niet als negatief werd opgevat.

Islam

Wolven worden driemaal genoemd in de koran, specifiek in de soera Yoesoef en is meer een soort uitbreiding op het Bijbelse verhaal. De achtergrond is dat Jozef zijn broers gaat bezoeken die met hun kudden een paar honderd kilometer noordelijk zijn. Omdat hij het lievelingetje was van hun vader Jakob werd hij gehaat door zijn broers die van de gelegenheid gebruikmaken en besluiten hem in eerste instantie te vermoorden. Een van de broers vindt dat te ver gaan en zorgt ervoor dat Jozef uiteindelijk als slaaf wordt verkocht.

Natuurlijk moeten de broers wel een goede smoes hebben en slachten een geit en laten het bloed op de verscheurde mantel van Jozef vallen zodat het lijkt alsof hij is verscheurd door een wild dier. Als ze dan ook volgens de Bijbel bij hun vader komen en de mantel laten zien, constateert hun va-

149 [Mattheüs 7:15](#); [Handelingen 20:29](#).

150 [Habakuk 1:8](#); [Sefanja 3:3](#).

151 [Genesis 49:27](#).

152 [Jeremia 5:6](#).

153 Glenn Lelieveld in Tubantia, *Twente is een prima leefgebied voor wolf: 'Schaap is slechts een snack voor onderweg'* (10 april 2021).

154 [Richteren 7:25](#); [8:3](#); [Psalm 83:12](#).